



In de etalage

Stadsarchief Kampen

Bouw van de Gereformeerde Kerk aan de Broederweg te Kampen

door Otto Ottens

Het Stadsarchief Kampen beheert het archief van de gemeente Kampen en omliggende kernen. Hier zijn in de loop van de jaren ook andere archieven bijgekomen, zoals die van school- en sportinstellingen, verenigingen en kerken. Op die manier wordt geprobeerd het maatschappelijk verleden van Kampen vast te leggen voor het nageslacht en ontstaat een vorm van informatieoverdracht naar toekomstige generaties.

Schenking

Regelmatig gebeurt het dat particulieren archiefbescheiden aanbieden. Zo was er een mevrouw uit Amsterdam, die het Stadsarchief Kampen benaderde met de vraag of het misschien belang had bij enkele oude foto's uit de nalatenschap van haar vader.

Een van deze foto's laat de bouw zien van een groot, hoog gebouw in de steigers. De foto blijkt gemaakt door de Kamper fotograaf Sloot. Het Stadsarchief Kampen heeft wel andere foto's van dit fotoatelier, maar deze ontbreekt. Er zijn meerdere personen op te zien. Voor deze gevoelige plaat is duidelijk geposeerd. Vooral de bouwvakkers, die het werk verrichten, maken hierbij indruk, net als hun werkomgeving en werkomstandigheden. Te zien is hoe de steigers zijn opgebouwd met losliggende loopplanken die rusten op dwarsbalken. Er zijn geen leuninggen aangebracht en evenmin voorzieningen die beschermen tegen een eventuele val. De bouwvakkers in de nok van het pand in aanbouw lijken niet te zijn gezekeerd. Blijkbaar waren er geen veiligheidseisen in die tijd. Bekijken we de foto verder, dan zien we tussen de steigers door een aantal boogvensters en rechtsonder de contouren van een grote deur. Links op de foto is een kleinere aanbouw te zien.

Gereformeerde Kerk

Een bezoek ter plaatse met deze foto in de hand maakt duidelijk dat het hier gaat om de bouw van de Gereformeerde Kerk aan de Broederweg, op de hoek



De bouw van de Gereformeerde Kerk aan de Broederweg. Foto: Atelier Sloot, Kampen. Collectie Stadsarchief Kampen.

met de 3e Ebbingestraat. Verder leert dit bezoek, dat deze foto genomen moet zijn vanuit een der ramen van de Broederpoort, vermoedelijk vanaf de tweede verdieping. Nu was de locatie bekend, maar nog niet het jaar. In de *Kamper Courant* van 13 februari 1910 valt echter te lezen dat ‘door den kerkeraad der Geref. Kerk alhier is besloten om thans over te gaan tot den bouw op het reeds aangekochte terrein der nieuwe kerk, welke kant en klaar met meubilair, behalve orgel, niet boven de 33.000 gulden mag kosten’.¹ Raadpleging van het archief van de Gereformeerde Kerk Kampen, dat door het Stadsarchief Kampen wordt beheerd, leert dat er over de voorbereiding van de bouw van deze kerk meer stukken bewaard zijn gebleven. Hieruit blijkt dat de architect Tjeerd Kuipers (1857-1942) was, een van oorsprong Friese architect die werkte vanuit Huize Meermond aan de Amsteldijk 90 te Amsterdam. Kuipers ontwierp in veertig jaar tijd ruim vijftig, voornamelijk gereformeerde kerken. Zijn eerste ontwerpen kenmerkten zich door hun neorenaissancestijl. Later zocht hij aansluiting bij het rationalisme van de nationaal bekende architect H.P. Berlage (1856-1934), bij wiens bureau hij

enige tijd had gewerkt. Kuipers heeft later nogmaals in Kampen gewerkt, namelijk bij de bouw en uitbreiding van de Theologische Hogeschool.² Voor de aula ontwierp hij grote glas-in-loodvensters.³

Plannen voor de bouw van een nieuwe kerk waren er blijkbaar al in 1907-1908. Op een rekening van 10 juni 1911 worden namelijk kosten in rekening gebracht voor schetsen die dateren uit deze jaren. Er is dan duidelijk sprake van een heel nieuw kerkgebouw waarvan de kosten worden geraamd op 45.000 gulden. Dit is dan inclusief de centrale verwarming (geplaatst in een waterdichte kelder), lichtkronen en ornamenten. Om dit allemaal te regelen, factureert architect Kuipers zijn reiskosten. Hij moet meermalen vanuit de hoofdstad naar Kampen zijn afgereisd om in overleg te treden met de kerkenraad omtrent de planning en bouw. Dit kostte hem 5,75 gulden per keer.⁴

Of Kuipers op de aan het Stadsarchief Kampen geschonken foto staat, is moeilijk met zekerheid te bepalen. De foto is daarvoor toch te onduidelijk. Het zou goed kunnen dat hij één van de mannen met hoed is die bovenop het gebouw staan. De foto dateert immers uit 1910, een tijd waarin werklieden vaak een pet droegen en de heren uit de hogere standen een hoed.

Rijksmonument

Zo verrees er aan de Broederweg een groot, sober maar statig kerkgebouw, gebaseerd op het Griekse kruis, en in de stijl van Berlage. Die stijl uit zich in vlakke, bakstenen muren met rondboogvensters en natuurstenen elementen in de gevels. In de ramen is glas-in-lood geplaatst, wat met een kostenpost van 20 gulden ook in de rekeningen uit het archief naar voren komt. Het interieur werd sober gehouden. Er zijn granieten vloeren en balkons, steunend op natuurstenen zuilen met Korintische kapitelen en galerijen. De preekstoel bestaat uit een houten opbouw op marmeren voet.

Het kerkgebouw is sinds 14 juli 1999 Rijksmonument en vertegenwoordigt volgens kenners dus een belangrijke cultuurhistorische waarde. Dit is gebaseerd op de bouwstijl van Berlage, het oeuvre van architect Kuipers, het beeldbepalende karakter in het straatbeeld en de nog vrijwel ongeschonden originele staat van het ex- en interieur. Daarnaast vormt het kerkgebouw een belangrijke uitdrukking van het gereformeerde leven in de stad Kampen.⁵

Dankzij de schenking aan het Stadsarchief Kampen van een foto van deze kerk in aanbouw is weer een klein stukje toegevoegd aan de puzzel van ons lokale verleden. Deze foto had op een gegeven moment gemakkelijk in de

prullenbak kunnen verdwijnen. Gelukkig was de schenkster zo alert om dit niet te doen, maar te denken aan het Stadsarchief. Daarmee behoort deze foto tot een der oudste foto's van het Fotoatelier Sloot die het Stadsarchief Kampen momenteel bezit. Hierdoor wordt een uniek inkijkje in ons lokale verleden voor het nageslacht bewaard en is ons beeld rondom de bouw van deze belangrijke Kamper kerk weer iets completer.

Noten

1. *Kamper Courant*, 13 februari 1910, p. 2.
2. G.P. Karstkarel, 'Kuipers, Tjeerd (1857-1942)', in: *Biografisch Woordenboek van Nederland*. <http://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn3/kuipers> [12-11-2013]
3. Johan Abbink, 'Overzicht cultuurhistorische onderzoeken 2016', *Kamper Almanak* (2017) 256.
4. Stadsarchief Kampen, *Archief Gereformeerde Kerk Kampen*, inventarisnummer 347, Stukken betreffende bouw van de kerk 1911-1912.
5. <https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/>; (zoek op: Kampen).